

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд на **Милана Веселинова Влахова-Илкова**, редовен докторант към катедра „Музика” при Факултета по изкуствата към Югозападния университет „Неофит Рилски”, на тема: **„Осъзнаване ладовата структура на песента – съществена част от специализираното обучение по народно пеене”** – за присъждане на образователната и научна степен „доктор”

Рецензент: доц. д-р Наталия Рашкова,
Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН,
секция „Етномузикология и етнохореология“

Биографичната справка за Милана Влахова-Илкова показва целенасочена образователна подготовка в областта на музикалния фолклор и музикалната педагогика. Завършила е Националната хуманитарна гимназия „Св.св. Кирил и Методий” в Благоевград с профилиране по музика и специалност „Народно пеене” и е продължила образованието си в ЮЗУ „Неофит Рилски”, където е получила бакалавърска степен по „Музикална педагогика”. През следващия етап от обучението се дипломира с магистърска специалност „Педагогика за надарени деца”. Редовната ѝ докторантура започва през 2013 г. и отново е свързана със същата образователна посока в специалността „Методика на обучението по музика”. В основата на изследователската работа на докторантката е положена ангажираността ѝ като преподавател по музика и специален предмет „Народно пеене” в гимназията, която самата тя е завършила.

Предложеният дисертационен труд е продължение и сполучливо съчетание на теоретичната подготовка и приложната дейност на своя автор. Очевидно в преподавателската си практика М. Влахова-Илкова търси начини за постигането на най-добрия резултат в музикалнофолклорното певческо обучение. Реалностите на звуковата

среда, в която се формира новото поколение изпълнители на фолклорна музика, се проявяват в различен тип музикално мислене и възприятие. Усвояването на фолклорната песенност изисква специфични подходи за „настройването“ на учениците към фолклорното музикално изразяване. Това наблюдение на дисертантката като преподавател предизвиква необходимостта от изработване на адекватна и приложима учебна методика за осъзнаване и усвояване на ладовите структури в българския музикален фолклор – значима изследователска задача, поставена и изведена в дисертационния труд.

Текстът на дисертацията е изграден в логическа последователност, представяща терминологични уточнения, специфични проявления на музикалнофолклорната ладова организация, състоянието и особеностите на музикалното обучение в различни етапи на образователна подготовка по народно пеене, за да се достигне до установяване и приложение на теоретичен учебен модел на педагогическа технология за изграждане на ладов усет за българския песенен фолклор. Споменатите проблемни кръгове са структурирани в увод, четири глави и заключение в общ обем от 137 страници, цитирана литература с 60 заглавия на български и руски език, справочни интернет-източници, както и пет приложения.

В увода дисертантката убедително обяснява своята мотивация да насочи изследователското си внимание към разработването на преподавателска технология за преодоляване на трудностите във възприемането, усвояването и възпроизвеждането на музикалнофолклорната ладова специфика. Целите и задачите на труда са ясно, последователно и лаконично формулирани. Избрана е подходяща изследователска и експериментална методология. Поставена е работна хипотеза, потвърдена в хода на изложението като теоретико-приложен резултат.

При представянето на терминологичното съдържание на понятията лад, модус, макам, модална и тонална музика авторката се опира върху учебници, музикални справочници, обзорни публикации. Теоретичното осмисляне на термините е необходимо като изходна позиция за по-нататъшното развиване на тезата за необходимостта от специално знание като начало на верига от етапи в музикалното обучение на младите певци – образование, възприятие, изпълнителство и творчество. Особен акцент е поставен върху чистотата на модалната система, към която принадлежи българският песенен фолклор, и върху която се основава експерименталната работа на дисертантката.

Специфичните особености на ладовата организация в народната ни музика са разгледани в теоретична рамка, поставена от класически трудове на български музикални фолклористи и трайно възприети в системата на средното и висшето музикално образование у нас – старите ладове, тетрахордовият строеж, характеристиките на четирите тонови рода, отношенията и функциите на степените в звукореда и др. Систематизацията на научното знание по темата е добра основа за по-нататъшното развитие на практическата насока в изследването.

По-нататък авторката отправя аналитичен и критичен поглед към образователната сфера, като разглежда мястото на българския песенен фолклор в общообразователното и специализираното музикално обучение на учениците от различни образователни степени. Споделяйки наблюдения от своята преподавателска практика, тя осъществява анкети и събеседвания като изследователски инструментариум за набиране на изходна информация за възприятията и нагласите на учениците към фолклорната музика. Въпросите са коректно поставени, а резултатите и обобщението им насочват дисертантката към обосновано развиване на подходящ приложен модел за постигането на обучителните цели.

Второто аналитично проучване обхваща съществен аспект на формалното образование – съдържанието на учебниците по музика и представянето в тях на българския музикален фолклор. Именно тук е проявен критичният поглед на авторката като опитен преподавател, принуден да компенсира пропуски, неравномерност, negliжиране на ладовото многообразие – проблеми, непреодолени и в новите учебни пособия от последните години. Подчертана е липсата на системност и баланс в представянето на многообразието в ладовата организация на българския фолклор. Критични изводи са направени и по отношение на държавните образователни стандарти в профилираните гимназиални паралелки по музика.

Именно в такава връзка дисертантката вижда необходимостта от изграждане в образователната сфера на подходящ модел за формиране на ладов усет за песенния ни фолклор, който да запълни пропуските и да бъде предложен на музикалните педагози. В тази сфера дисертационният труд постига най-съществен и приносен научно-приложен резултат. Моделът е създаден не само въз основа на практическия опит на дисертантката като преподавател, но и чрез прилагане на системно познание в областта на педагогическата психология, когнитивните процеси, музикалната педагогика. От симбиозата между научен и практически подход произлиза работещ обучителен модел в сферата на поставената цел. Обосновано и логично авторката представя прилаганите от нея музикалнопедагогически дейности и подходи с доказан практически резултат. Постигнатите от обучаемите познания чрез аналитична работа с подходящ песенен репертоар, слухов опит и изпълнителски певчески умения показват, че изградената методика е успешна и резултатна. При изграждането на ладов усет акцентът е не формално умозрителен, а се свързва с ладовото преживяване, осъзнаване и развиване на специфична музикална способност. Тази музикалнопсихологическа страна на процеса е

убедително обоснована. За развитието на рефлексивно-синергетичните процеси на учениците авторката изработва примерна „мисловна карта” за анализ на народната песен.

Приносен характер и висока приложна стойност имат създадените специално за обучаващия експеримент материали с практическа насоченост, предложени в пълнота в отделни приложения – модели на упражнения за разпяване в различни ладови наклонения, морфологичен анализ на народни песни по определени параметри, списък с подбрани народни песни за обучение и анализ.

Авторовият теоретичен модел на педагогическа технология за осъзнаване ладовата структура на българския песенен фолклор е апробиран с ученици от класа по народно пеене на дисертантката М. Влахова като експериментална група. Ползваната методологическа изследователска рамка се състои от педагогическо наблюдение, беседа, дидактически тестове. Сравнителният анализ на резултатите с ученици от контролна група на „входа” и „изхода” от обучението е подробно и коректно представен и показва ефективността и практическата адекватност на модела.

В цялостния текст на дисертационния труд проличава личното съпричастие, ангажираност и авторефлексия на авторката към поставената изследователска и практико-приложна проблематика. Проведеният успешен експеримент е оригинално, самостоятелно постижение на докторантката, умело съчетала преподавателска практика с добра теоретична подготовка и осведоменост в музикологичното и педагогическото знание. Представила е три публикации по темата на дисертацията в сборници с доклади от конференции.

Формулираните от дисертантката изследователски приноси са обективни и подходящо преценени. Авторефератът отразява достоверно съдържанието на текста.

Като коментар към дисертационния текст бих отправила и някои предизвикани разсъждения и бележки.

В употребата на понятия като *национална идентичност*, *автентичност*, *жанр*, *народна музика* и др. се проявяват известни терминологични напрежения по отношение на променени и приети в съвременната етнология и етномузикология съдържателни постановки.

Немалка част от предложения за анализ и обучение песенен материал произлиза от медийно и концертно форматиращи източници, но с впечатление за „автентичност“. Бих препоръчала да се разшири периметърът на използвания материал към архивни звукозаписи и нотограми на непрофесионални носители на традиционния певчески стил и репертоар от различни фолклорни области. Това ще приближи обучаемите към образци, повлияни в по-малка степен от съвременните представи за „автентично“ звучене.

Изработената (по Ст. Джуджев, Н. Кауфман и М. Тодоров) „мисловна карта“ в някои аспекти би могло да бъде коригирана с по-нови съдържателни концепции (например, по отношение на жанровите разграничения).

В българската музикология от десетилетия е прието дешифриране (нотиране) на фолклорния песенен материал с финален тон *ре*. Ако дисертантката възприеме този начин на представяне на своите примери, както и на звукоредите, ладовите различия ще бъдат по-ясно визуализирани и, по мое мнение, по-лесно възприемани и анализирани.

Между отделните глави в дисертационния текст се получават несъразмерности (например, изложението на Първа глава е кратко и конспективно – само 7 страници), които могат да се структурират по друг начин.

Текстът следва да се прецизира и изчисти от граматически, пунктоационни и печатни грешки, особено вариантът на автореферата, предоставен за рецензиране.

Оценявам високо цялостната научна и научно-приложна стойност на дисертационния труд. Постигнат е отличен изследователски резултат със солидна опора върху практическия преподавателски опит и знания на своя автор. Приносният характер на труда е безспорен и значим.

Изразявам положителна оценка за качествата на дисертационния труд и убедено препоръчвам научното жури да присъди на Милана Влахова-Илкова образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност 05.07.03. Методика на обучението по музика.

19.08.2018 г.

доц. д-р Наталия Рашкова